

СПОГАД ПРО ДОСЛІДНИКА НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА

Олександра НЕСТЕР

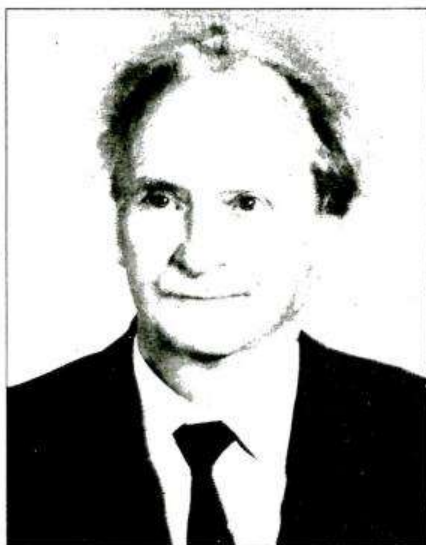
На тлі здобутків європейської мистецтвознавчої науки вирізняється видатна постать професора, доктора мистецтвознавства Юрія Пилиповича Лащука. Він гідно пройшов свій життєвий і творчий шлях, у найкритичніших ситуаціях не знав страху і вагань.

Це була щедро обдарована, емоційна творча людина, до того ж високоосвічена і сповнена глибокої християнської моралі. Він ніколи не любив ділитися своїми особистими переживаннями, аби не засмучувати інших.

Травневого ранку я дізналася, що керівником моєї дисертації про народне мистецтво українського Полісся призначено Ю. Лащука. Одразу виникло бажання побачити його і приступити до роботи. Але саме тоді Юрій Пилипович очолював студентський будівельний загін, отже зустрітися не вдалося. Тоді я почала знайомитися з вченим через його дослідження про косівську і закарпатську кераміку.

Далі було все: і сльози, і непорозуміння, а головне — самостійна творча праця, сповнена любові і жаги пізнання, коли наука стає метою твого життя. Це той остаточний результат, якого домагався від учнів Ю. Лащук. Не всі це витримували, шукаючи коротшого і вигіднішого шляху. Юрій Пилипович, вразлива від природи людина, боляче сприймав удари невдячності. Та він швидко забував всякі образи і тут же допомагав навіть супротивникові, але з думкою про те, що він може щось зробити для науки.

Здобувши ґрунтовну європейську освіту не лише з гуманітарних, а й агрономічних дисциплін, знання мов (старогрецька, латинь, німецька, французька, польська), професор Лащук підготував понад 300 наукових праць, серед яких монографії "Гуцульська кераміка" (1956), "Закарпатська народна кераміка" (1960), "Українські гончарі" (1968), "Косівська кераміка" (1966), "Олекса Бахматюк" (1976), "Українські кахлі IX—XIX століть" (1993), "Народне

Юрій Лащук

мистецтво Українського Полісся" (1992), "Покутська кераміка" (1998) та ін. Непересічний вчений, чудовий сім'янин і дбайливий батько, він встиг об'їхати всю Україну, залучав до широкої творчої праці народних майстрів (керамістів, ткачів, вишивальниць, різьбярів, ковалів тощо). Фіксував зразки українського мистецтва не лише на рідній землі, а й у музеях ряду європейських країн (Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина, Австрія, Німеччина, Канада), виступав на міжнарод-

них симпозиумах, наполегливо пропагуючи українську культуру. Любив працювати на землі, вирощував тюльпани, співав у церковному хорі, професійно фотографував, відвідував бідних і допомагав їм. Свого часу був учасником національно-визвольних змагань УПА під псевдонімом "Палій".

Видатний теоретик з питань народного мистецтва, у своїх працях Ю. Лащук пропагував погляди з позицій історії, філософії, педагогіки, літературознавства, історії церкви, моралі тощо. Особистість вченого вирізнялася не лише високим патріотизмом, гуманізмом, а й відповідальністю перед майбутнім.

Він мав феноменальну пам'ять, а вроджене почуття гумору допомагало долати різні життєві негаразди. Він був дуже довірливим, чим багато хто користався. Відчиняв двері до науки всім і часто каювся за невдалий вибір. Надміру відкритий, неловимий у думках і вчинках, він часто викликав нерозуміння з боку інших.

Наукові проблеми Ю. Лащук схоплював глобально. Він перший довів близькість сучасної кераміки Східного Поділля з керамікою неолітичної культури Яншао (Китай).

У наукових дослідженнях і диспутах він був вартий академіка, хоч цього звання, на жаль, не мав. Натомість був відрахований із Львівського відділення Інституту мистецтво-

знавства, фольклору та етнографії АН України (нині Інститут народознавства НАН у Львові) як “профнепридатний”. Такої ж участі зазнали і його учні...

Окремо слід згадати значну моральну і матеріальну підтримку, надану Ю. Лашуком народному художникові України, лауреату Шевченківської премії Михайлові Біласу. На одному із своїх ювілеїв художник розповів: “Юрій Пилипович — єдиний, хто мені допомагав у часи мого переслідування. Всі від мене відвернулися. Юрій Пилипович власноручно виготовляв кераміку і ми разом збували її на базарах. На вилучені гроші купували для мене фарби і нитки, щоб я міг творити”.

Вчений постійно відвідував простих людей і допомагав їм, а таких було чимало. Просто приносив гроші, інколи значні суми, хоч сам жив дуже скромно. Допомагав усім — і друзям, і супротивникам, якщо вони мали у цьому потребу. Давав, не сподіваючись на віддачу. Робив це таємно і нікому не розголошував, так як цього вимагає висока християнська мораль.

Юрій Пилипович завжди дбав про розвиток науки. Тут він виявив себе як великий педагог і меценат. Обіймаючи посаду завідувача кафедри Львівського інституту декоративного і прикладного мистецтва (нині Львівська академія мистецтв), він залучав студентів до наукової роботи. Організовував для них творчі виставки, наукові конференції у Львові та інших містах. На власні кошти видав кілька альбомів з історії української кераміки. Багато приділяв уваги фіксації зразків народного і професійного мистецтва. Часто приносив чимало фотографій і дослідницьких матеріалів і казав: “Молодь, пасіться, бо я сам усього не встигну”.

Вчений мав свій метод керівництва дисертаціями. Не всі витримували його жорстку школу. Він дуже обережно працював з молодими науковцями, намагаючись кожного виховати самостійним дослідником, який вміє відстоювати свою наукову позицію. Полісся, над яким я працювала, характерне значними культурно-локальними різновидами. Це вимагало не лише пильної уваги при зборі польового матеріалу, а й копіткої праці над осягненням літературних джерел. Така робота вимагала значних зусиль, а результати з’являлися поступово. Ю. П. Лашук ніколи

не допомагав виходити із складних ситуацій, а завжди казав: “Думайте, думайте. Якщо ви в цьому переконані, то дерзайте і не бійтеся нікого. Інакше не матимете в науці свого почерку”. Певну допомогу дисертантам надавав через організацію конференцій, запрошував відомих вітчизняних і зарубіжних вчених.

Важливу роль у житті вченого займала праця з народними майстрами. Найбільше уваги він приділяв давнім творчим осередкам у Карпатах, на Поліссі, Поділлі, Київщині, Полтавщині. Основним завданням було зберегти генетичну пам’ять у творчості майстрів. Він, як міг, підтримував і заохочував їх до такої діяльності. За його допомоги відродилося виробництво чорної кераміки у с. Гавареччина (Львівська обл.).

Важко було йому працювати серед найближчого оточення у Львівському відділенні Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН (нині Інститут народознавства у Львові), зокрема у відділі народних художніх промислів, відкриття якого відбулося завдяки авторитетові вченого.

Багато років були сповнені боротьби з розкрадачами музейних фондів та “жульництвом” у науці (як він постійно наголошував). За це він гірко поплатився, але не зійшов з обраного шляху. Чимало зусиль було витрачено ним, щоб інформація про розкрадання у львівських музеях дійшла до світової громадськості через ЮНЕСКО.

В останні місяці життя багато читав, цікавився науковими новинами, бідкався, що не може писати. Хоч статті Юрія Пилиповича і матеріали про нього постійно виходили у газетах і журналах до кінця його життя. Єдині, хто співпрацював із вченим у Львові, це Львівська наукова бібліотека НАН ім. В. Стефаніка, яка регулярно влаштовувала до ювілеїв виставки його праць. З’являлися інформаційні повідомлення по радіо, організовані його учнями. В останні дні життя простив усім, залишившись наодинці з чистою душею.

Упокоївся під Свят Вечір. Поховали його тихо, без гучних промов і галасу поруч з могилою матері у с. Чишки неподалік від Львова. Хай буде йому Вічна пам’ять серед вдячних нащадків.

Львів